

AUTOCEFALIA BISERICII ȘI MĂRTURISIREA CREDINȚEI

Coordonatori: Pr. prof. univ. dr. Viorel Sava,
Pr. univ. dr. Ilie Melniciuc-Puică

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2011

Volumul cuprinde comunicările susținute de participanții la Simpozionul internațional dedicat „Anului omagial al Crezului ortodox și al Autocefaliei românești”, organizat de Mitropolia Moldovei și Bucovinei și Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” – Iași, 15-16 octombrie 2010.

Cuprins

Autorii colaboratori ai volumului	9
Pr. prof. dr. Viorel SAVA, Cuvânt înainte	13

PARTEA ÎNTÂI

CREZUL ORTODOX - ISTORIE, TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE

DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române Teologia - știința mântuirii și a bucuriei veșnice	19
TEOFAN, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei Mărturisirea dreptei credințe - responsabilitatea Bisericii Autocefale	23
Jean Claude LARCHET, Professions de foi et Tradition	25
Pr. prof. dr. Viorel SAVA, Relația dintre învățătura de credință și rugăciune reflectată în rânduiala Sfintelor Taine	30
Pr. prof. dr. Nicu DUMITRAȘCU, Osiu de Cordoba - un episcop apusean implicat în convocarea Sinodului I Ecumenic de la Niceea și în disputele neo-ariene	54
Prof. dr. Nicolae NECULA, Locul Crezului în cultul ortodox (text și cântare bisericească)	74
Pr. prof. dr. Vasile NECHITA, Apărarea <i>Crezului niceean</i> de către Sfântul Vasile cel Mare oglundită în <i>Scrisorile</i> sale	84
Pr. prof. dr. Adrian NICULCEA, Importanța unei mărturisiri corecte a învățăturii despre Sfânta Treime pentru unitatea și viața Bisericii	116
Pr. lect. dr. Dan SANDU, „De viață Făcătorul”: lucrarea Duhului Sfânt de înnoire a creației	131

Pr. conf. dr. Ștefan FLOREA, Simbolul de credință – izvor și fundament al perspectivei bioetice răsăritene	152
Pr. conf. dr. Marian VÎLCIU, Mărturisirea dreptei credințe prin cultul ortodox	164
Pr. lect. dr. Lucian FARCAȘIU, Crezul pe care-l mărturisim la Botez și semnificația acestei mărturisiri. Valențe liturgice și pastorale	173
Pr. lect. dr. Adrian DINU, Mărturisirea de credință: teologie duhovnicească și practică a Bisericii	188
Pr. prof. dr. Petre SEMEN, Mărturie și martiraj – dovezi ale credinței și iubirii lui Hristos	212
Rev. PhD Prof. Vasile MIHOC, Final admonition to Timothy (1 Tim 6, 3-21)	226
PhD Lecturer Rev. Ilie MELNICIUC PUICĂ, “That you may believe that Jesus is the Christ, the Son of God: and that believing, you may have life in his name” (John 20, 31)	247
Conf. dr. Carmen-Maria BOLOCAN, Cateheza: „Aștept învierea mortilor și viața veacului ce va să fie. Amin”	267
Diac. drd. Cristian PRELIPCEAN, Avacum 2	280
Prep. drd. Emilian Iustinian ROMAN, Mărturisirea de credință în Taina Botezului. Implicații canonico-juridice	301
Drd. Ioan DURA, Teologia Simbolului de Credință și paradigma „creștinismului postmodernist”	314
Masterand Constantin-Bogdan FEȘTILĂ, Credința „poporului ales” sau interpretarea Simbolului de credință după Sfântul Nicolae Velimirovici	332
Drd. Speranta-Giulia HEREA, Viața persoanei umane în lumina Crezului Ortodox, a Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții	345
Drd. Ion MUNTEANU, Istoria alcătuirii Simbolului de credință privită din punctul de vedere al Bisericii Romano-Catolice	360

Drd. Petronela (Polixenia) NISTOR, Soteriologie și eshatologie în Epistola către Romani	372
Drd. Cristian ONICA, Rolul credinței în interpretarea biblică	396
Pr. drd. Mihai PAVEL, Gest și Marturisire. Mărturisirea de Credință în gestul ritual al Bisericii Ortodoxe	407
Diac. drd. Cezar PELIN, Simbolul de credință baptismal preniceean. Considerații istorico-liturgice	420
Pr. drd. Marius PÎJÎN, Simbolul de credință și locul său în cadrul cultului divin	443
Diac. dr. Cătălin VATAMANU, „Lumină din lumină”, o veche mărturisire biblică, liturgică și patristică	455
Lect. dr. Georgeta MERIȘOR DOMINTE, Lect. dr. Stelian ONICA „Imaginea iconografică, crez și expresie a armoniei plastice”	479

PARTEA A DOUA
AUTOCEFALIA - MĂRTURISIREA DREPTEI CREDINȚE
ÎN UNITATE ȘI COMUNIUNE ORTODOXĂ

Pr. prof. dr. Ion VICOVAN, Momente și personalități din Moldova în drumul spre autocefalia Bisericii Ortodoxe Române	503
Pr. prof. dr. Constantin PĂTULEANU, Problematika actuală a viitorului Sfânt și Mare Sinod	526
Pr. drd. Ciprian DUMITRACHE, Recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și urmările ei în plan liturgic	534
Prof. drd. Cătălin IFRIM, Deschiderea misionară care a urmat după obținerea autocefaliei și a ridicării la rang de patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române	550

Autorii colaboratori ai volumului

1. † **Daniel**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române
2. † **Teofan**, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei
3. **Jean Claude Larchet**, Profesor universitar doctor, Universite de Paris.
4. **Viorel Sava**, Preot, profesor universitar doctor, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”.
5. **Nicu Dumitrașcu**, Preot, profesor universitar doctor, Universitatea din Oradea, Decan al Facultății de Teologie Ortodoxă.
6. **Nicolae Necula**, Preot, profesor universitar doctor, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul”, București.
7. **Vasile Nechita**, Preot, profesor universitar doctor, Universitatea „Ovidius” din Constanța, Facultatea de Teologie Ortodoxă.
8. **Adrian Niculcea**, Preot, profesor universitar doctor, Universitatea „Ovidius” din Constanța, Facultatea de Teologie Ortodoxă.
9. **Dan Sandu**, Preot, lector universitar doctor, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”.
10. **Florea Ștefan**, Preot, conferențiar universitar doctor, Universitatea „Valahia”, Târgoviște, Facultatea de Teologie Ortodoxă.
11. **Marian Vîlcu**, Preot, conferențiar universitar doctor, Universitatea „Valahia”, Târgoviște, Facultatea de Teologie Ortodoxă.
12. **Lucian Farcașiu**, Preot, lector universitar doctor, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea”, Arad.

13. **Adrian Dinu**, Preot, lector universitar doctor, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”.
14. **Petre Semen**, Preot, profesor universitar doctor, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”.
15. **Vasile Mihoc**, Preot, profesor universitar doctor, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna”, Sibiu.
16. **Ilie Melniciuc Puică**, Profesor universitar doctor, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”.
17. **Carmen Bolocan**, Conferențiar universitar doctor, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”.
18. **Cristian Prelipceanu**, Preot, doctorand, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”.
19. **Emilian Iustinian Roman**, Preparator doctorand, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”.
20. **Ioan Dura**, Doctorand, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”.
21. **Constantin Bogdan Feștilă**, Masterand, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.
22. **Speranța-Giulia Herea**, Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.
23. **Ion Munteanu**, Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.
24. **Petronela (Polixenia) Nistor**, Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.
25. **Cristian Onică**, Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.
26. **Mihai Pavel**, Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.

27. **Cezar Pelin**, Diacon, Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.
28. **Marius Pîjîn**, Preot, Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.
29. **Cătălin Vatamanu**, Diacon, doctor.
30. **Georgeta Merișor Dominte**, Lector doctor, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.
31. **Stelian Onică**, Lector doctor, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.
32. **Ion Vicovan**, Preot, profesor doctor, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.
33. **Constantin Pătuleanu**, Preot, profesor doctor, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Craiova.
34. **Ciprian Dumitrache**, Preot, doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.
35. **Cătălin Ifrim**, Profesor, doctorand Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași.

Cuvânt înainte

Prin hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, din 18 iunie 2009, anul 2010 a fost declarat „Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești”. Nu este un an aniversar, pur și simplu, în care rememorăm alcătuirea Crezului, la primele două Sinoade Ecumenice, Niceea (325) și Constantinopol (381), și nicio simplă comemorare a dobândirii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, eveniment de la care s-au împlinit 125 de ani, ci acest an aniversar, în spiritul hotărârii Sfântului Sinod și în conștiința Bisericii Ortodoxe Române, înseamnă, întâi de toate, un prilej deosebit de a intensifica mulțumirea și recunoștința față de Dumnezeu și față de Sfinții Săi, pentru toate lucrurile revărsate asupra noastră, prin păzirea dreptei credințe și trăirea ei intensă în viața noastră, mulțumind și exprimând recunoștință față de Dumnezeu și față de Sfinții Săi, pentru darul autocefaliei asumat de Biserica noastră cu demnitate și responsabilitate, și pentru cele rodite în Biserica Română, în cei 125 de ani de autocefalie.

Totodată, acest an aniversar înseamnă, pentru Biserica Ortodoxă Română, un prilej de a face bilanțul împlinirilor, însă, așa cum frumos obișnuiește să spună Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, „un bilanț nu se face pentru a ne lăuda cu faptele noastre, ci ca să mulțumim pentru împlinirea lor și ca să vedem ce a mai rămas de împlinit”. Cu alte cuvinte, un moment aniversar are, pe de o parte, o componentă doxologico-euharistică – Îl laudăm pe Dumnezeu și Îi mulțumim pentru toate câte ne-a dăruit nouă, mulțumind, totodată, celor care ne-au ajutat să împlinim ceea ce am împlinit -, iar, pe de altă parte, are și o deschidere spre viitor, înfăptuind ceea ce contextul impune, atât în ceea ce privește trăirea și propovăduirea credinței, cât și în ceea ce privește manifestarea autocefaliei în context panortodox și ecumenic.

De asemenea, Anul omagial dedicat Crezului ortodox și Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, înseamnă o lucrare comună mai intensă a tuturor membrilor Bisericii, cler și credincioși, monahi și monahii, tineri și vârstnici, spre întărirea credinței, spre înmulțirea faptelor credinței și construirea împreună a unei conștiințe mai ferme, care să facă față crizei care marchează întreaga lume și care are drept cauză principală criza spirituală și fragmentarea religioasă, în același timp, însemnând și întărirea conștiinței comune că autocefalia nu înseamnă autoizolare și autosuficiență, ci deschidere spre dialog și slujirea împreună a lui Dumnezeu și a oamenilor.

Nu în ultimul rând, anul omagial 2010 înseamnă și o concentrare mai mare asupra cercetării a două teme de mare importanță pentru viața Bisericii: dreapta credință, exprimată, într-o formă concisă, în Crezul niceo-constantinopolitan, și autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, cu multiplele implicații, pe care ea le comportă. În acest sens, unitățile administrativ-bisericești, de la cel mai înalt nivel și până la nivelul parohiei de sat sau al mănăstirilor și schiturilor, instituțiile de învățământ teologic, de nivel universitar și mediu, diferite organizații ortodoxe, între care un loc important îl ocupă cele de tineret, persoane particulare (ierarhi, profesori de teologie, preoți de parohie etc.) s-au dedicat împlinirii unui număr impresionant de manifestări științifice (congrese, simpozioane, sesiuni de comunicări, conferințe, dezbateri), finalizate frecvent cu studii științifice și volume care contribuie la progresul cercetării teologice românești de la începutul secolului al XXI-lea.

Volumul de față se înscrie în contextul larg și solemn al manifestărilor dedicate „Anului omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești” și adună la un loc contribuțiile științifice ale unor ierarhi, profesori de teologie din străinătate și din țară și ale unor doctoranzi ai Facultăților de Teologie Ortodoxă din România, prezentate în cadrul Simpozionului Internațional „Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române”, organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, împreună cu Mitropolia Moldovei și Bucovinei și Centrul de Cercetare în Teologie Ortodoxă „Filaret Scriban” din cadrul aceleiași

facultăți, care a avut loc în zilele de 15-16 octombrie 2010, la sediul Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, din Iași.

Lucrările Simpozionului s-au desfășurat în ambientul spiritual al serbărilor dedicate Sfintei Cuvioase Parascheva și în duhul rugăciunii sutelor de mii de pelerini aflați în Iași în acele zile. Sesiunea solemnă a Simpozionului din după-amiaza zilei de 15 octombrie s-a ținut în Aula „Dr. Justin Moisescu” a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei și a fost binecuvântată de Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și de Înaltpreasfințitul Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Au fost prezenți Rectorul Universității „Alexandru Ioan Cuza”, profesori de teologie, oaspeți ai Mitropoliei Moldovei și Bucovinei și ai Facultății de Teologie, de asemenea, un mare număr de studenți aflați de față, atât pentru a participa la lucrările Simpozionului, cât și pentru a marca în prezența și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, începutul anului universitar 2010-2011.

Volumul este structurat în două părți: prima conține studii referitoare la Crezul ortodox, a doua adună la un loc comunicările centrate pe tema autocefaliei. Cu referire la prima parte, putem menționa câteva direcții, care s-au conturat în cadrul Simpozionului. Mai întâi, sunt de menționat aspectele istorice, referitoare la nașterea și formarea Crezului ortodox, dar și la existența altor formule de credință preniceene, uzitate în cadrul Botezului. De asemenea, sunt de menționat aspectele liturgice privitoare la Crez și la mărturisirea dreptei credințe. Crezul nu este un simplu formular de credință sau o simplă declarație de credință, ci este un eveniment liturgic, includerea lui în rânduiala Sfintei Liturghii și a Sfintelor Taine arătând legătura profundă și indisolubilă dintre credința Bisericii și rugăciunea ei. A treia direcție o constituie contribuțiile științifice, care abordează tema credinței și a mărturisirii ei, din perspectivă biblică. Cea de-a patra direcție care s-a conturat în cadrul Simpozionului, scoate în evidență aspectele misionare și ecumenice ale temei.

A doua parte a volumului, dedicată Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, evidențiază o serie de momente și personalități a căror contribuție la obținerea Autocefaliei a fost esențială. Alte

aspecte se referă la Sfântul și Marele Sinod pan-ortodox și la modul în care Autocefalia acordată Bisericii Ortodoxe Române, în anul 1885, s-a reflectat și în viața ei liturgică.

Publicarea acestui volum ne oferă prilejul plăcut de a mulțumi și de a exprima recunoștință față de toți cei care au făcut posibilă apariția lui. Mulțumim, întâi de toate, și exprimăm adâncă recunoștință față de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, care ne-a onorat cu prezența și a îmbogățit, cu prelegerea susținută, evenimentul științific dedicat Crezului ortodox și Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, din Iași, mulțumindu-i, totodată, pentru bucuria binecuvântării acordată profesorilor și studenților Facultății de Teologie din Iași, ca prelungire și înmulțire a bucuriei și binecuvântării pe care ni le-a dăruit timp de optsprezece ani, când Facultatea de Teologie ieșeană a însemnat o parte importantă a slujirii arhieresti a Preafericirii Sale în scaunul de Mitropolit al Moldovei și Bucovinei. Mulțumim Înaltpreasfințitului Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, care a făcut posibilă prezența Preafericitului Părinte Patriarh Daniel în mijlocul nostru, pentru sprijinul acordat organizării și desfășurării Simpozionului și pentru susținerea publicării acestui volum. Mulțumim editurii „Doxologia” a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, care și-a asumat osteneala publicării acestui volum. Mulțumim tuturor celor care, din știința și experiența acumulate de-a lungul timpului, au așezat câteva miride și între copertile acestui volum, ca el să prindă viață.

Tuturor cititorilor, care vor jertfi din timpul prețios al vieții de zi cu zi ca să citească rândurile așternute în pagini și paginile așezate între copertile acestui volum, le dorim să descopere folos ziditor și bucurie netrecătoare.

Pr. prof. dr. Viorel SAVA